

Halálos tavasz

Magyar, 1939. Rendezte: Kalmár László. Szereplők: Jávor Pál, Karády Katalin, Szörényi Éva, Somlay Artúr. Forgalmazó: Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet. 105 perc.

Zilahy Lajos író alkotóként és gyártóként is a '45 előtti magyar hangosfilm aktív szereplője volt. Műveiből olyan filmek születtek, mint a *Két fogoly*, az *Egy lány elindul*, a *Hazajáró lélek*, a *Szűz és a gödölye*, a *Valamit visz a víz*, melyek közül többet maga írt filmre, sőt néhányat meg is rendezett. Az írásaiból forgatott legjelentősebb művet azonban nem ő, hanem Kalmár László jegyzi rendezőként.

A bizvást filmtörténeti jelentőségűnek mondható, a magyar filmtörténetben cezúrárt jelző *Halálos tavasz* 1939 karácsonya előtti néhány nappal mutatták be, a világháború negyedik hónapjában. Bár az alapjául szolgáló Zilahy-regény 1922-ben született, a film már a maga koráról, a harmincasnegyvenes évek fordulójá-

nak közérzetéről mesél: nem csak az Európát vérbe borító háború, de a lelkek mélyén pusztító szerelem is (halálos) áldozatokat követel. Noha nem a *Halálos tavasz* volt az első melodráma a korszakban (a *Café Moszkva*, az *Évforduló*, az *Ember a híd alatt* vagy az *Elcserélt ember* megelőzték), Kalmár filmje nem véletlenül vált a negyvenes évek borúsabb hangvételő melodrámainak elsődleges hivatkozási pontjává. A főhős szerelmi bánatában elkövetett öngyilkossága egy egészen új minőséget vezetett be a korabeli magyar filmek témái közé: a korábbi melodramák komor felütésük dacára kivétel nélkül a győzedelmes szerelmet mutatták a zárlatban, akkor is, ha a happy end kevésbé volt meggyőző (mint például Bárdos Artúrnál, az *Én voltam* esetében). Ezzel szemben a *Halálos tavasz* kétségtelesen és visszavonhatatlanul boldogtalansággal zárul, de pontosabb úgy fogalmazni, hogy azzal kezdődik, hiszen már a nyitányban elkövetkezik a főhős sikeres önmérénylete, amitől a – flashbackként elének-

tároló – történet fatalista jellege felfokozódik.

A *Halálos tavasz* nem csak a happy end megtagadása miatt számított különlegesnek a korabeli magyar filmekben. Már a mindenféle erkölcsi érzéktől és morális megfontolástól mentes *femme fatale*-figura felléptetése is frivol húzásnak számított (ráadásul Karády Katalin személyében színre lépett a magyar filmtörténet első igazi dívája és női szuperasztárja), Kalmár munkájának emellett olyan merész, a maga korában egyenesen tabutörő, és a cenzorok türelmét alaposan próbára tevő elemei is voltak, mint amilyen a kitarított férfi motívuma és a kísérletezés a szexualitás nyíltabb ábrázolásával (Karády híres vetkőzésjelenete).

Zilahy regényének készült a korszakban egy másik adaptációja is, amely rákerült a mostani dvd-kiadásra. Dudás László azonos című amatőr némafilmje (!) négy évvel megelőzte Kalmár klasszikusát. A filmben amatőrök és színinövendékek játszanak, az egyik fontos mellékszerepet (Boskó

Pali újságíró figuráját) maga a rendezőt alakítja.

Az amatőr itt nem dilettánszt jelent: Dudás munkájának cselekményvezetése pörgő, dinamikus, és a bevetett plánok is változatosak, sokfélék, a film kivételezése tehát olyan, sőt: bizonyos elemeiben még izgalmasabb is, mint a „profi” játékfilmeké. A fősodorbelti filmrendezőkhöz képest az amatőr (vagy ha tetszik: non-professional) alkotók sokkal szabadabban kísérletezhettek a műfajokkal és a formai megoldásokkal: előbbire példa Lénárd Endre és Deutsch Richárd 1933-as *A Föld halála* című sci-fi-je, utóbbira Dudás 1936-os *A halál és az orvosa* (mely az első az élőszereplős és animációs jeleneteket egyaránt tartalmazó magyar filmek sorában). Mivel Zilahy Lajos és Kalmár László is látta a *Halálos tavasz* amatőr verzióját, a mindkét filmben megjelenő, Edit és Iván közös pillanatait felvillantó montázssor (Dudásnál a film végén, Kalmárnál a hős első csalódását követően) egyszerű példája annak, hogy egy amatőrfilm hogyan termékenyítheti meg a fősodorbelti film formanyelvét.

Extrák: Alternatív befejezés (Boldog vég verzió) és Dudás László: *Halálos tavasz* (1935).

LAKATOS GABRIELLA

Vili, a veréb

Magyar, 2015. Rendezte: Gémes József. Szereplők: rajzfilmfigurák. Forgalmazó: Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet. 80 perc.

Rendezőként jegyzett második egészestés animációjával Gémes József nem a *Daliásidő* experimentalizmusát folytatta (lásd *Filmvilág* 2013/12), hanem azokat a rajzfilmeket gyarapította, amelyek a Disney-féle klasszikus animáció hagyományait hazai motívumokkal párosítva vitték tovább; a *Vili, a veréb* különösen tematikailag

és a cselekményépítésben követi a Disney-mintát – ezért a vizuális törekvései szerényebbek. Nem ez volt az első egészestés mesefilm Gémes pályáján: az amerikai megrendelésre készült *Hugó, a víziló* animációs kivitelezésének irányítása is az ő nevéhez fűződik.

A *Vili, a veréb* átváltozástörténetbe ágyazott nevelődési mese, amelyben az indítás fantasztikus bonyodalmi végül elvezetnek a borítékolható jellemfejlődésig. A verébtündér akaratlanul változtatja madárrá Vilit, a budapesti kiskamaszt, akinek kedvelt hobbjaja a macskakínzás és a lövöldözés a verebekre – a kismadárként átélt napok azonban felelősségteljes viselkedésre tanítják Vilit, sőt még a verébtündér feladatát is magára vállalja.

Vili alakja két hagyományt kapcsol össze: a magyar animációt fémjelző emblematikus gyerekkarakterek markáns tagja egyfelől (különösen Mézga Aladárhoz hasonlítható, aki ugyancsak a *Vilit* íróként jegyző Nepp József fejéből pattant ki); madáralteregója révén pedig az antropomorf állatfigurákhoz is társítható, kivált a *Vuk* címszereplőjéhez. Az utóbbihoz köti a tanulási folyamat kiemelt szerepe és az idős mentorfigura motívuma is.

A fordulatok kevésbé okoznak meglepetést, leszámítva

egy bizarr epizódot az idős verébbel és a patkányokkal; a Disney-esztétika szellemében pedig még néhány éneklős részlet is kíséri a verébkalandokat: a csapatos repülés alatt hallható fülbemászó dalt („Repülni oly jó...”) nehezen veri ki az ember a fejéből, a többit viszont könnyű feledni. A Nepp-életmű meghatározó karaktertípusa, az intrikus macskafigura – ezúttal a Cili nevű szobacica – gondoskodik a bonyodalmak halmozásáról, a repülésmotívum nyomatékosításával pedig az alkotók egyszerre gazdagítják a film pszichológiai rétegét és vizualitását: a repülések összekapcsolódnak Vili fejlődésének stációival, dinamikusabbá teszik a látványvilágot és lehetőséget adnak a városi terek bemutatására. A *Vili, a veréb* messzemenően megfelel a gyerekközönségre szabott színvonalas rajzfilmmel kapcsolatos alapvető elvárásoknak, és ezen még a kissé elmaszatolt és túllontúl cukormázás finálé sem változtat.

Extrák: Két Gémes-rövidfilm is helyet kapott a lemezen. Az 1964-es *A torkos menyét* a rendező lparművészeti Főiskolán töltött tanulóéveinek terméke, amelyben absztraktba hajló hátterek előtt elevenedik meg az izgága címszereplő „nagy zabálása”. A Nepp által írt 1976-os *Sün bارتomban* pedig nem annyira a kiszámítható – és szomorú

– csattanó az érdekes, mint inkább a figurák elmosódott, foltszerű megjelenítésmódja.

VARGA ZOLTÁN

Mr. Holmes

Mr. Holmes – angol–amerikai, 2015.
Rendezte: Bill Condon. Szereplők: Ian McKellen, Laura Linney, Milo Parker.
Forgalmazó: GHE. 104 perc.

Mi teszi Holmest Sherlock Holmeszá? Jellegzetes öltözet? A pipa, a vadászsapka, és a galléros köpeny? Vagy a természete? A sznobizmus, az aglegénység, és a felül-emelkedés a társadalmi normákon? Netán az intellektusa, a dedukcióra alapozott logika, amellyel rendet vág még a legkuszább bűnügyben is? Mitch Cullin válasza egyszerűbb ennél – és frappánsabb. Szerinte Holmes identitását, mint minden emberét, az emlékei adják. A régi bűnügyek, nyomozások, és a fejében megfogant gondolatok összessége. Ezért drámai, amikor 93 évesen cserbenhagyja memóriája. Hiszen mit ér Sherlock Holmes az esze nélkül? A Cullin-regényből szöveghűen adaptált *Mr. Holmes*ban a nyugdíjba vonult mesterdetektív félrevonultan él sussexi birtokán házsártos házvezetőnőjével és annak fiával, és emlékiratát próbálja megírni, hogy korrigálja saját mítoszát, amit dr. Watson „azokban a prózai stí-

lúsú, mégis olcsó ponyvákban” kiötlött. A film lehozza közénk, átlagos földi halandók közé a legendát, akiről kiderül, hogy nem pipázni szeret, hanem szivarozni, életében nem hordott vadászsapkát, és különben sem a Baker Street 221/B alatt lakott, mert azt ellepték az amerikai turisták.

A *Mr. Holmes* hírnév és identitás kapcsolatának keserűen humoros vizsgálatával tökéletesen simul az olyan előre megfontolt szándékkal elkövetett demitizálások sorába, mint a *Sherlock Holmes magánélete*, a *Sherlock és én*, vagy mind közül tán a legszórakoztatóbb, a *They Might Be Giants*, melyben a magát Sherlocknak képzelő örült egy bizonyos dr. Watson-hoz jár terápiára. A gyulladt izületű, Alzheimeres Holmes-on viszont orvos nem, csak a felismerés segíthet, hogy az olcsó ponyvák és happy endek nemcsak reményt adnak a túléléshez, de a rend megnyugtató és mélyről fakadó igényét szolgálják ki, ami benne is dolgozik, csak egy másik szinten. A film az obskúrus Holmes-utalások (Sherlock bátyja, Mycroft, és *Az ifjú Sherlock Holmest* játszó Nicholas Rowe is felbukkan egy pillanatra) mellett a saját – nem bűnügyi – zsánerében is jól teljesít, melyben morcos öregurak szíve puhul meg cuiki kölykök hathatós segédletével. A *Mr. Holmes* a fináléra menthetetlenül szentimentális kalanddár

